

Příběh Františka Vajraucha

František Vajrauch se narodil 18. prosince 1945 v Litomyšli. Když se o někom řekne, že je benjamínkem rodiny, málokdy to platí tak absolutně jako v tomto případě. Oběma Františkovým rodičům, mamince Štěpánce i tatínkovi Františkovi (Františkovi I.), bylo shodně již 46 let, starší sestra Stanislava byla devatenáctiletá, mladší Marie šestnáctiletá. Značný věkový rozdíl mezi dětmi a poměrně vysoký věk obou rodičů později hrály v životě Františka (Františka II.) podstatnou roli – v průběhu let sestry stále víc nahrazovaly dorůstajícímu chlapci stárnoucí rodiče. František I. se z mužského potomka velmi radoval a určitě mu hned přisoudil roli pokračovatele firmy.

Přišel únor 1948 a s ním komunistický převrat. Podobně jako v ostatních částech Československa byly i v Litomyšli znárodněny místní továrny na obuv, výroby lihovin, stavební firmy, na další podniky byla uvalena tzv. národní správa. Od poloviny roku 1950 nebyly povolovány nové obchodní živnosti, na ty stávající stát tlačil, aby se připojily do společných podniků. Řemeslné živnosti byly utlumovány, až v polovině 50. let prakticky zanikly.

Truhlářství František Vajrauch a syn bylo znárodněno 5. dubna 1950. Dobře vybavená dílna přešla 1. 7. 1953 do majetku Okresního komunálního podniku v Litomyšli.

Jak takové znárodnění vypadalo? „*To přišli soudruzi a provozovnu prostě zavřeli. Samozřejmě bez jakéhokoli předchozího oznámení,*“ vzpomíná František II. František I. se tedy stal 5. dubna 1950 ve své truhlárně zaměstnancem, řezivo uskladněné na zahradě bylo automaticky zabaveno. Samotné zařízení dílny, tedy stroje a náradí, sice ve Františkově majetku zůstaly, ovšem sloužily pro potřeby komunálu. Samozřejmě bezplatně.

František I. byl stále pod dohledem a komunisté čekali na vhodný okamžik, kdy by ho mohli zavřít. A tak se jim hodilo, když v roce 1954 Františka I. obvinil jeden ze sousedů, že má v domě tajný sklad, v němž schovává nakradené řezivo, kování a dýhy. Z tohoto materiálu pak načerno vyrábí nábytek a prodává ho.

Jednoho rána vpadli do Františkova domu tři příslušníci SNB. Velitel ukázal příkaz k domovní prohlídce, a všichni tři začali zuřivě hledat cokoli, co by mohlo informaci udavače potvrdit. „*Rozházeli peřiny, snad si mysleli, že naši mají někde schovanou fůru zlata,*“ popisuje akci, která ho na dlouhá léta budila, František II.

Když už se zdálo, že esenbáci odejdou s nepořízenou, našli dýhy, tehdy velmi vzácný materiál. Prohlídka skončila a Františka II. odvedli do budovy soudu v dnešní Ropkově ulici a vyslýchali ho v prostorách patřících Sboru národní bezpečnosti na dnešním Smetanově náměstí zřejmě v domě č. 57. „*Byl ve*

vazbě asi tři čtvrtě roku. Na základě toho obvinění vyhodili moje sestry z práce, máma byla nemocná na nohy a já jako kluk, ... Byli jsme najednou bez peněz. Pak tátu pustili, protože mu nic nedokázali, a na příkaz soudu museli Marii i Stáňu vzít zpátky do práce na jejich původní místa,” vypráví František II. A dodává: „Když táta zemřel a dělali pitvu, tak se primář strašně zajímal, proč měl táta krvavý sraženiny na mozku. A mně došlo, kde k tomu přišel.“

Po třech zaměstnaneckých letech ve vlastní dílně dostal František I. od ředitele odštěpného závodu Státního rybářství, n. p. České Budějovice Vařenky nabídku práce na stavbě dřevěných pramic na sekání rákosu. František I. souhlasil a 3. května 1953 nastoupil do dílny na Jiráskově ulici č. 3. Tím zanikla truhlárna na Bělidlech. „Komunál o ni asi nestál. Táta ji prostě zamknul a začal chodit do práce s aktovkou,“ odpovídá František II. na otázku, co se stalo s dílnou.

Všechno zařízení v zamčené truhlárně zůstalo a začalo opět sloužit k výrobě až za čtyři roky. „V listopadu 1957 za tátou přišli drůbežáři, že by potřebovali klece. Přidělili mu dělníka pana Flídra, táta odemknul dílnu a až do 29. června 1959 v ní ti dva vyráběli klece na drůbež. Pak táta začal dělat pro město drobné údržbářské práce a vydržel u toho až do pětasedmdesáti.“

František II. prožil dětství na Bělidlech v klukovské partě. Kluci chytali v Loučné do ruky pstruhy, koupali se v řece a jezdili po ní na neckách, vyráběli si z prkének a z koleček starých dětských kočárků vozítka zvaná masarátky a závodili. František se tajně naučil jezdit na tátově kole

Do školy František II. nastoupil 1. září 1952, ale moc ho nebavila. Také musel chodit k paní profesorce Kubové, která ho učila hrát na housle, protože Františkova maminka si to přála. František II. dnes říká se smíchem: „Myslel jsem si, že budu hrát písničky. Ale po půl roce jsem uměl kromě různých opusů jenom Jeníčku, bloudíš, že za mnou chodíš, a tu jsem se navíc naučil sám.“ Po šesti měsících paní Vajrauchová synovo vrzání nevydržela a řekla, „že tohle ona platit nebude“, a výuka skončila.

František I. pracoval celé dny v dílně a František I. se tam motal odmala. O svůj první samostatný výrobek se pokusil, když mu bylo asi osm let. Zkusil vyrobit stoličku.

„Ze čtyř hranolů jsem udělal nohy, sklížil jsem desku na sedátko, vyčepoval, hranolky zasadil a zaklížil, protože jsem věděl, že správný nábytkář by se nikdy nesnížil k tomu, aby použil hřebíky. Jen jednu věc jsem podcenil – nevzal jsem si úhelnicí. A když jsem hranolky zasazoval, trefil jsem to od oka. Táta se na hotovou stoličku podíval, postavil ji na ponk a zjistil, že se viklá. Přísně se na mě podíval, rázně sebral stoličku z ponku, vylámal jí nohy a hodil je do kamen se slovy: ‚Neměls to sklížený do pravého úhlu. Tak znova.‘ Táta se s nikým v dílně moc nemazal, a co se týče truhlářiny, nemazal se ani se mnou,“ vzpomíná František II.

Nakonec opravdu stoličku vyrobil k tatínkově spokojenosti a má ji dodnes.

Když byl František II. v roce 1960 v 8. třídě, chtěl jít studovat do Kroměříže na restaurátorskou školu, nebo se vyučit truhlářem. Na to ovšem jako syn živnostníka neměl nárok. „*Nabídlí mně doly, nebo černé řemeslo.*“

V září 1960, bylo mu 15 let, nastoupil na přímluvu příbuzného do TOSu (Továrny obráběcích strojů) ve Svitavách, aby se vyučil nástrojařem. Ačkoli to do učiliště bylo z Litomyšle necelých 20 kilometrů, František II. musel bydlet na internátě, protože stát ho chtěl převychovat. Tohle naštěstí trvalo pouze jeden školní rok, od druhého ročníku mohl do školy dojíždět.

S přijetím na učiliště byla spojena povinnost odpracovat po vyučení v národním podniku TOS Svitavy tři roky. František II. do TOSu sice po vyučení nastoupil (rýsoval na litinu či kov obrysy výrobků, které se pak podle těch čar řezaly), ale po dvou letech si musel najít práci v Litomyšli, protože jeho rodiče byli velmi nemocní a František II. se o ně musel starat. Vzali ho ve strojárně Juranovy závody na dnešní Sokolovské ulici v čísle 1169.

V roce 1966 Františkovi II. začala dvouletá povinná vojenská služba. Asolvoval ji celou ve 20 kilometrech vzdáleném Vysokém Mýtě. Nejprve dělal řidiče, později psal řidičům jízdní příkazy a vyhodnocoval jejich cestovní záznamy, nakonec mu organizačně podléhala celá posádková autočeta. Jak to šlo, jezdil František II. za rodiči do Litomyšle, časem ale i za Jaroslavou Francovou, do které se zamiloval.

Po vojně, v roce 1968, se František II. vrátil zpět do tzv. Juranek, kde dělal nástrojaře. „*Prošel jsem všechny mašiny, naučil jsem se dělat na všech strojích, na soustruhu, na fréze,..... Dělal tam se mnou chlap, o kterém mně po mnoha letech, když táta zemřel a já už jsem z Juranek odešel do melioračního družstva, sestra řekla, že právě on kdysi mlátil při výsleších mého tátu. Tajila to přede mnou, abych něco nevyvedl,*“ vypravuje František II. „*Potom mě stáhli na montáže. Tam jsem si udělal svářečské papíry na autogen a na elektriku. Řekl bych, že se mnou byli ve fabrice spokojení.*“

V roce 1968 (29. 12.) se František II. oženil s Jaroslavou Francovou a rok nato, v roce 1969, došlo v jeho životě k důležité změně.

V té době dělal v Juranových závodech předsedu ROH (Revolučního odborového hnutí) Miroslav Novák z Lubné. „*To byl bezvadnej chlap. A já jsem ho požádal, jestli by mně nedal doporučení, že tátu hodně mrzelo, že holkám dal vzdělání, to bylo ještě před válkou, a já jsem chtěl jít do školy, ale nedostal jsem se. On to nějak zařídil a já jsem konečně dostal příležitost udělat si maturitu. Kdysi vysněné restaurování nábytku to sice nebylo, ale byl jsem mu za to hrozně vděčnej. Od září 1969 jsem třikrát týdně končil ve fabrice dřív, v jednu hodinu jsem jel do České Třebové na strojní průmyslovku a vracel jsem se domů v sedm večer. To trvalo pět let,*“ vzpomíná František II.

V době studia se Františkovi II. narodily dvě děti. Nejprve dcera Lenka a 28. 5. 1974 syn Lukáš. Ve stejném roce také začaly na severozápadním okraji Litomyšle práce na silničním obchvatu. Tento obchvat měl ale vést napříč městem. I přes Bělidla. Pro lidi, jejichž domy mu stály v cestě, se začalo stavět na břehu Loučné proti Smetanovu domu panelové sídliště.

Když se František II. dozvěděl, že jeho dům se zapečetěnou truhlářskou dílnou v přízemí bude srovnán se zemí, rozhodl se ke stavbě domu nového. Získal na něj prázdný pozemek na konci Litomyšle. Ve spolupráci se švagrem, stavitelem Miroslavem Vachem, vytvořil plán skupiny šesti řadových domků a ještě v roce 1974 se začalo na konci Benátské ulice stavět. Svépomocí, jak bylo v té době běžné.

A František II. úspěšně odmaturoval. *„Když jsem přinesl maturitní vysvědčení, táta byl hrozně rád. Splnil se jeho sen, že i já budu mít středoškolské vzdělání. Byl na mě pyšnej. A já jsem si myslel, že teď v Jurankách z pozice nástrojáře trochu povýším. Chtěl jsem lepší práci, požádal jsem o ni, ale nedostal jsem ji. Tak jsem se rozhodl, že půjdu jinam. V Melioračním družstvu mě vzali rádi. Nastoupil jsem tam v roce 1974 a hned mě udělali vedoucím opravárenských dílen.“*

V sobotu 8. února 1975 zemřel ve věku 76 let František I. Tím pádem neviděl, jak bagry ničí dům, kde prožil většinu života. Rodina Františka II. se z Bělidel stěhovala do novostavby na Benátské ulici 28. srpna 1976, tedy za necelé dva roky od „prvního kopnutí“, už jen s Františkovou maminkou Štěpánkou, která tam se synovou rodinou žila až do své smrti v roce 1984.

Stěhování proběhlo na poslední chvíli, protože bourání kvůli silnici se právě dostalo až na Bělidla. František III. přestěhoval do nového domu také všechny stroje z truhlárny: *„Pod celým barákem jsem si zařídil dílnu a občas jsem tam něco udělal i pro někoho jiného, abychom měli třeba na dovolenou. A vyčkával jsem, až se to zlomí, poněvadž co bychom si povídali...“*

Než k vytouženému zlomu opravdu došlo, uplynulo ještě mnoho let V jejich průběhu František II. opět změnil zaměstnání – v roce 1979 se stal vedoucím mechanizace a dopravy na Okresní správě silnic.

Jeho syn Lukáš absolvoval základní devítiletou školu na dnešní Zámecké ulici, tehdy na ulici Zdeňka Nejedlého, a začal dojíždět do České Třebové na střední odborné učiliště, kde se v oboru Truhlář se zaměřením pro výrobu nábytku a zařízení chystal pokračovat v rodinné tradici.

Přišel listopad 1989 a s ním tzv. sametová revoluce. František II. k tomu říká: *„Jako bych to tušil, dal jsem si na začátku roku 1989 na Městský národní výbor v Litomyšli žádost, abych si mohl oficiálně přivydělávat truhlařinou. V březnu jsem dostal Povolení k poskytování služeb v oboru drobné truhlářské práce. Měl jsem to chvíli jako druhé zaměstnání. Jakmile v listopadu komunisti ztratili moc, praštil jsem s prací na Silnicích a šel jsem podnikat. Bylo mně pětáctyřicet let. Začal jsem dělat dřevěné hračky a všechno jsem se učil za pochodu. Táta už nežil a já jsem o podnikání nevěděl nic. Neměl jsem informace*

o odbytu, o výrobku, o zakázkách, zkrátka o ničem. V květnu 1991 jsem si nechal zaregistrovat ochrannou známku Vajrauch a syn – truhlářství. Měl jsem skutečnou firmu! Táta by měl radost.“

Lukáš Vajrauch dostal 27. září 1991 výuční list a nastoupil v Dolním Újezdě do truhlářské dílny, která patřila Oblastnímu průmyslovému podniku Polička. František II. zatím v Litomyšli ve sklepě řadového domu na Benátské ulici vyrobil první kuchyň, zakázky se začaly hrnout a Lukáš se stal ve firmě svého tatínka prvním zaměstnancem. Když měl požadovaný počet let praxe, složil zkoušku, stal se z něj certifikovaný živnostník a 1. 9. 1994 i spolumasíitel truhlárny Vajrauch a syn. V roce 2003 pak firmu od svého otce převzal.